

סוגיא ב'

כבוד הבריות (#1)

א. חילול ה' וכבוד הבריות

גמ' יט: ["אמר רב יהודה אמר רב..."] - כ. [עד "שב ואל תעשה שאני"], ורש"י שם
סנהדרין עד. ["אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון... ונקדשתי"], עד: ["וכמה פרהסיא... בני אדם"], רמב"ם הל'
יסודי התורה (ה:א-ב)
שו"ת נודע ביהודה (מהדורא קמא או"ח סימן ל"ה)¹
גמ' יט: ["ת"ש והתעלמת... נאמר והתעלמת"], גמ' מגילה ג: ["בעי רבא... מת מצוה עדיף"]
רש"י יט: (ד"ה בבית הפרס, כל מילי דרבנן), מאירי שם (ד"ה אע"פ) [עד "... בשביל כבוד הבריות"], מאירי שם
(ד"ה יש דברים) ["וכיוצא בה... בקלון עצמך"]

ב. מצות דרבנן

גמ' יט: ["מתיבי קברו את המת... ומשום כבודו שרו רבנן"]
רשב"א שם (ד"ה פושטן)
השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם (שורש א')²
רמב"ם הל' ממרים (א:א-ב), ספר המצוות (שורש א')³, הל' כלאים (י:כ"ט)
שערי תשובה (ג:ד)⁴, רא"ש ביצה (ד:ב) [עד "... עד דפרשי"]
רש"י יט: (ד"ה בבית הפרס, כל מילי דרבנן), רש"י מנחות לח. (ד"ה בלאו דלא תסור)
משך חכמה דברים (י"ז:א)⁵

ג. מצות של ממון

גמ' יט: ["ת"ש והתעלמת... לא ילפינן"], רש"י שם [בפרט ד"ה ממונא]
גמ' שבועות ל: ["האי צורבא מרבנן דידע... כבוד לרב"], רש"י שם
תוס' שם (ד"ה אבל איסורא) ["אלא דשפיר משני... למחילה"]
מאירי יט: (ד"ה יש דברים)

שו"ת נודע ביהודה מהדורא קמא - אורח חיים סימן לה

והנה שורש השאלה שאחד נכשל באשת איש כמה שנים שלש שנים רצופות שהיה בביתה, ועתה נתעורר בתשובה ואשרי
לו שתורתו עמדה שלא ישתקע בטומאה ונפשו לשאול הגיע שהוא עתה חתן האשה הזאת שנשא בתה אם מחויב להודיע

¹ See below

² See below

³ See below

⁴ See below

⁵ See below

לחמיו שיפרוש מאשתו הזונה או שתיקתו יפה כי המה אנשי השם ויש להם בנים חשובים בתורה ובמשפחה יקרה ויש לחוש לפגם משפחה ומשום כבוד הבריות רשאי הבעל תשובה להיות בשב ואל תעשה שלא להודיע לחמיו כלל...

ועדיין יש מקום אתי לומר שגם לדעת הרמב"ם יש לחוש על כבוד הבריות ולא להודיע. והא דפסק בלבוש כלאים שפושט מעל חבירו אפי' בשוק כלאים בשוק שאני שכל הרואה יראה בעיניו שזה לבוש כלאים אף שהלבוש שוגג מ"מ הכל רואים שהוא לבוש כלאים ואין הכל יודעים שהוא שוגג ויש כאן חילול השם ולכן אין חולקין כבוד. וכן דייק לישנא דרב יהודא אמר רב שם בברכות ד' כ"א ו"ט/ המוצא כלאים וכו' מ"ט אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב, הרי דוקא במקום שיש חילול השם ועל זה הוא דמסיק לחלק בין קום עשה לשב וא"ת אבל במקום דלא שייך חילול השם אפילו בקום עשה חולקין כבוד ואמרין גדול כבוד הבריות לדחות ל"ת שבתורה אפילו בקום עשה. וכיון שבנדון דידן אין שום אדם יודע שהאשה זנתה ונאסרה לבעלה רק זה הנואף ואם הוא ישתוק אין אדם יודע ואין כאן חילול השם כלל וכיון שכן ישתוק מפני כבוד המשפחה, אומר אני דהא ליתא דעבירות העבירה מה שנעשה האיסור קורא רב יהודה חילול השם בין אם ירבו הרואים ובין לא.

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שורש א'

כללו שלדבר שדברי סופרים חלוקים הם בכל דיניהם מדברי תורה להקל באלו ולהחמיר באלו. ואם היה העובר על דבריהם או שאינו מקיים מצות שלהם עובר על עשה ועל ל"ת היה חומר גדול בהם ולא היו ראויים לקולות הללו... ומפורש אמרו בפרק מי שמתו (י"ט ב) ... הרי בכאן מבואר ... אבל דבריהם על זה הלאו [דלא תסור] אסמכינהו סמך בעלמא לחזוק לא שיהא בהם מן התורה אזהרה כלל באותו הלאו... שאין הלאו הזה לא תסור אלא במה שאמרו בפירושי התורה כגון הדברים הנדרשים בתורה בגזרה שוה או בבנין אב ושאר שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או במשמעות לשון הכתוב עצמו וכן במה שקבלו הלכה למשה מסיני תורה שבעל פה... אבל התקנות והגזרות שגזרו חכמים למשמרת התורה ולגדר שלה אין להם בלאו הזה אלא סמך בעלמא.

ספר המצוות לרמב"ם שורש א'

...כי כל מה שאמרו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירו ממנו כבר צווה משה רבינו בסיני שיצונו לקיימו והוא אמרו (ר"פ שופטים) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה והזהירנו מעבור בדבר מכל מה שתקנו או גזרו ואמר (שם) לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל.

שערי תשובה ג:ד

נתחייבנו מן התורה לקבל תקנות הנביאים והשופטים ולשמע דברי חכמים ולהזהר בגדריהם, שנאמר "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" ... אכן מצות עשה מן התורה חמורה מדבריהם, מפני שהוזכר עיקר הדבר בספר תורת האלקים מפורש וצוה השם יתברך עליו בפרט.

משך חכמה דברים פרק יז פסוק יא

ואם כן המצוה דוקא לשמוע מה שיאמרו. אבל הענין בעצמו שאמרו וחידשו, אפשר דאינו מתקבל אל רצון הבורא, ואם יעמוד בית דין אחר הגדול ויבררו טעותם, או שהוא דבר שאין הצבור יכול לעמוד, ויעשו היפך מזה, מותר... ומעתה נבאר כל השגותיו: כי מספקא לן בדברי תורה, שמא הוא חזיר, אם כן אף אם לא צוה הבורא על ספק, בכל זאת שמא הוא חזיר, אם כן אכלנו חזיר דבר המתועב באמת. אבל בספק עירוב אם כן כיון שהענין הזה אינו בפרט רצון הבורא, רק שצוה לשמוע אליהם, וכיון שעל זה [ספק דרבנן] לא דברו, אם כן לא נקרא מי שאינו עושה כן, אינו שומע בקולם.